

ДЕРЖАВНА ПРИКОРДОННА СЛУЖБА УКРАЇНИ ЯК ПРОФІЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНІЙ ДЕЛІКТНОСТІ: ЮРИДИЧНИЙ СТАТУС, АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ І ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ

STATE BORDER GUARD SERVICE OF UKRAINE AS A SECTORAL ENTITY OF PREVENTION OF ADMINISTRATIVE DELICTIVITY: LEGAL STATUS, ADMINISTRATIVE AND JURISDICTIONAL ACTIVITY, AND CHALLENGES OF MARTIAL LAW

Кушнір Я.О., д.філос. в гал. права, доцент,
докторант відділу докторантури та ад'юнктури

Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
orcid.org/0000-0002-8519-5331

У статті розкрито теоретико-правові та практичні аспекти визначення місця й ролі адміністративно-юрисдикційної діяльності Державної прикордонної служби України у системі її функціональної структури. Автор доводить, що адміністративно-юрисдикційна діяльність не може розглядатися як допоміжний або похідний напрям оперативно-службової діяльності, оскільки за своїм змістом, обсягом і результатами вона фактично виконує функцію державного примусу і правозастосування. На підставі аналізу норм чинного законодавства, доктринальних підходів і емпіричних показників оперативно-службової діяльності обґрунтовано доцільність визнання адміністративно-юрисдикційної діяльності самостійною функцією ДПСУ.

У ході дослідження визначено, що правовий статус Державної прикордонної служби України має багаторівневу структуру, яка поєднує ознаки центрального органу виконавчої влади, військового формування та правоохоронного органу спеціального призначення. Встановлено, що правоохоронна функція цього органу реалізується у двох основних формах – адміністративно-юрисдикційній та оперативно-розшуковій діяльності, причому саме перша має найбільше прикладне значення в умовах воєнного стану. Автором наведено статистичні дані, що підтверджують масштабність і сталість такої діяльності: лише у 2024 році оформлено 45 948 справ про адміністративні правопорушення, з яких до відповідальності притягнуто 30 552 осіб.

Окрему увагу приділено законодавчим новелам 2023–2025 років, які свідчать про поступову інституціоналізацію адміністративно-юрисдикційної діяльності. Зокрема, розширено компетенцію прикордонного відомства щодо розгляду справ у сфері міграційних правопорушень та застосування заходів адміністративного примусу. Проект змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає надання прикордонникам права самостійно розглядати справи за незаконне перетинання державного кордону. Указ Президента України № 615/2025, яким до військових звань офіцерів підрозділів АЮД додано позначення «юстиції», закріплює професійний характер цієї діяльності та підтверджує її юридичну самодостатність.

Зроблено висновок, що в умовах воєнного стану адміністративно-юрисдикційна діяльність має бути закріплена як самостійна функція Державної прикордонної служби України, адже вона забезпечує невідкладне реагування на адміністративні правопорушення, підтримання режиму державного кордону та зміцнення прикордонної безпеки України.

Ключові слова: Державна прикордонна служба України, адміністративно-юрисдикційна діяльність, прикордонна безпека, воєнний стан, адміністративні правопорушення, правоохоронна функція, офіцери юстиції.

The article reveals the theoretical and legal foundations and practical aspects of determining the place and role of the administrative and jurisdictional activity of the State Border Guard Service of Ukraine (SBGSU) within its functional structure. The author proves that administrative and jurisdictional activity (AJA) cannot be considered an auxiliary or derivative direction of operational and service activity since, by its content, scope, and results, it actually performs the function of state coercion and law enforcement. Based on an analysis of the current legislation, doctrinal approaches, and empirical indicators of operational and service activity, the article substantiates the expediency of recognizing the AJA as an independent function of the SBGSU.

The study establishes that the legal status of the SBGSU has a multi-level structure combining the features of a central executive authority, a military formation, and a law enforcement body of a special type. It is determined that the law enforcement function of this body is realized in two main forms—administrative and jurisdictional activity and operational and investigative activity—while the former has the greatest practical significance under martial law. Statistical data confirm the large-scale and systematic nature of the SBGSU's administrative and jurisdictional activity: in 2024 alone, 45,948 cases of administrative offences were processed, with 30,552 persons held administratively liable.

Particular attention is paid to the legislative innovations of 2023–2025, which indicate the gradual institutionalization of administrative and jurisdictional activity. Laws No. 2952-IX and No. 3196-IX expanded the SBGSU's competence in reviewing cases of migration offences and applying administrative coercive measures. A draft law amending the Code of Ukraine on Administrative Offences provides for granting the SBGSU the right to independently consider cases of illegal crossing of the state border. Presidential Decree No. 615/2025, which adds the designation "of justice" to the military ranks of officers of administrative and jurisdictional units, legally enshrines the professional nature of this activity and confirms its legal autonomy.

It is concluded that under martial law, administrative and jurisdictional activity should be defined as an independent function of the SBGSU, as it ensures immediate response to administrative offences, maintains the state border regime, and strengthens Ukraine's border security.

Key words: State Border Guard Service of Ukraine, administrative and jurisdictional activity, border security, martial law, administrative offences, law enforcement function, officers of justice.

Для відповіді на питання, чи відноситься Державна прикордонна служба України (далі по тексті – ДПСУ) до профільних суб'єктів запобігання адміністративним правопорушенням, зважаючи на особливості оперативно-службової діяльності (далі по тексті – ОСД) прикордонного відомства, з урахуванням правового режиму воєнного стану, необхідно дослідити юридичну архітектоніку

правового статусу ДПСУ, що дозволить з'ясувати низку його індивідуально-правових ознак, охарактеризувати юридичну природу та основний зміст функціональної діяльності цього органу в цілому.

Етимологічне дослідження такої категорії апарату юриспруденції як «статус» (від лат. «status» – становище) не є новітнім у вітчизняній юриспруденції. Так, вітчизняна

правова доктрина цілком обґрунтовано трактує цю категорію як правове становище (сукупність прав та обов'язків) фізичної чи юридичної особи [2, с. 449] / становище, стан (у міжнародному праві), сукупність прав і обов'язків громадянина або юридичної особи [3, с. 830].

Формально-юридичний аналіз профільного закону визначає статус прикордонного відомства як правоохоронний орган спеціального призначення [1]. Існуючий правовий статус ДПСУ, котрий існує вже понад 22 роки, повсякчас породжує суперечки стосовного його змісту, напрямів та форм діяльності, предметом яких є відповідь на питання: «В чому ж проявляється так звана «спеціальність» цього правоохоронного органу?».

На нашу думку, наукова полеміка підкріплюється й аргументами стосовно відсутності нормативного визначення такої категорії в нормах чинного законодавства, окрім зазначеного акцентуємо, що приналежність до такої видової категорії правоохоронних органів лише ДПСУ – явно не спрощує пошук істини, адже унеможлиблює компаративістський аналіз із будь-яким іншим правоохоронним органом.

На вирішення цих суперечок спрямовані окремі наукові дослідження не лише теоретиків права, а й вихідців-практиків з самого прикордонного відомства. Наприклад А.Б. Мисик вказує про відсутність чіткого підходу щодо трактування «спеціальний», та для його визначення звертається до специфіки об'єкта впливу ДПСУ, а саме прикордонної безпеки. [4, с. 146]

І.Ф. Корж аргументує власну позицію відповідно до якої ДПСУ є державною структурою милітаризованого типу, тобто військовою формуванням, у якому відповідно до чинного законодавства у військовій сфері запроваджено проходження військової служби, як і в будь-якому іншому військовому формуванні. Спеціальність же призначення дослідник пов'язує з аналізом функцій, які здійснюються органом при виконанні завдань, зокрема протидії загрозам державі, що виникають з-зовні, насамперед такій основній ознаці держави, як державний кордон. У висновку науковець вказує про невідповідність терміну «правоохоронний орган спеціального призначення» сучасним підходам в адміністративно-правовій науці [5].

В.В. Половніков вказує на наявність у ДПСУ щонайменше трьох правових статусів: центрального органу виконавчої влади, військового формування і правоохоронного органу спеціального призначення, що тягне за собою відповідну проблематику в частині підпорядкування [6, с. 118].

М.О. Король визначає ДПСУ як централізовану в масштабах України сукупність органів та підрозділів, які пов'язані між собою структурною єдністю та загальною функцією забезпечення недоторканості державного кордону, захисту територіальної цілісності, національної безпеки України на державному кордоні, а також суверенних прав України у її виключній (морській) економічній зоні [7, с. 449-450].

Застосований науковцем підхід стосовно визначення правового статусу ДПСУ здійснюється крізь призму функціональної діяльності органу, що в контексті проведення нашого дослідження є найбільш прийнятним.

М.О. Король визначає, що вся діяльність ДПСУ направлена на виконання певних функцій держави, а саме статті 17-ої Конституції України і саме на основі цієї статті базуються усі завдання, функції та повноваження ДПСУ [8].

Згідно з статтею 17-ою Основного Закону, прикордонне відомство здійснює захист державного кордону України, у відповідності з положеннями чинного законодавства України [9]. Нормативна дефініція категорії «Захист державного кордону» визначає її як складний та динамічний процес, що являє собою невід'ємну частину загальнодержавної системи забезпечення національної безпеки і поля-

гає у скоординованій діяльності військових формувань та правоохоронних органів держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом. Ця діяльність провадиться в межах наданих їм повноважень шляхом вжиття комплексу кроссекторальних заходів [10].

Профільний закон деталізує завдання прикордонного відомства, наступним чином: виконує завдання щодо забезпечення недоторканості державного кордону та охорони суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні [1].

Під завданнями слід розуміти конкретні наміри, які стоять перед організацією. Здійснення завдань слід розглядати, як прямий обов'язок, що стоїть перед цією організацією, хоча в науковій літературі і в нормативних актах поняття «завдання» і «функції» нерідко ототожнюються. Завдання мають вихідне значення для функцій, є їх найближчою передумовою. В завданнях концентрується основа для розвитку функцій [8].

Ми вважаємо, що завдання конкретного органу, в нашому випадку ДПСУ, й визначають зміст тих функцій, що визначені цьому органу для його виконання. Тобто, завдання ДПСУ визначають самоціль існування цього правоохоронного органу спеціального призначення, тоді як функції надані ДПСУ являють собою не що інше як засоби, які й забезпечують належне виконання його завдання.

Така теза цілком корелює із висновками наукового дослідження О.А. Марущака, в якому дослідник доходить до умовиводу, що «в західній правовій науці функції держави не є базовою категорією, а основна увага приділяється цілям і задачам» [11, с. 17].

Аналіз дефініції «функції» не є якісно-новим предметом у сфері наукових досліджень. Наприклад, фундаментальні напрацювання В.Б. Авер'янова дозволяють визначати функції як складові управлінської діяльності [12, с. 100].

Більш новітні наукові дослідження вказують на те, що під функціями доцільно розуміти саме виконувани напрями функціонування відповідного явища, реалізацію його функціонального призначення [13, с. 21]; конкретизовані, інституційно та нормативно оформлені напрями реалізації діяльності держави в ключових сферах життя суспільства» [14, с. 43]. М.О. Король здійснюючи безпосереднє дослідження саме функцій ДПСУ стверджує, що функції прикордонного відомства є основними напрямками й видами їхньої діяльності, які носять юридичний характер і зміст їх знаходиться в залежності від вольових настанов держави. У поняття «функції ДПСУ» входить такий вид діяльності її органів, який визначається призначенням цієї служби, характеризується певним предметом, направленим на вирішення завдань, і здійснюється з використанням властивості їм компетенції [8].

Нормативне закріплення функцій ДПСУ міститься у статті 2-ій профільного закону, в якій в тому числі й вказано, що виконання визначених законодавством функцій є оперативно-службовою діяльністю Держприкордонслужби України [1].

Відповідні доктринальні підходи науковців та нормативне вираження функцій ДПСУ, дозволяє нам констатувати, що ОСД ДПСУ виражається через основні, визначені спеціальним законом, напрями діяльності цього правоохоронного органу спеціального призначення задля забезпечення недоторканості державного кордону та охорони суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні.

Достатньо широкий масив функціонального змісту діяльності ДПСУ обумовив появу у профільній правовій доктрині різноманітних підходів до класифікації функцій ДПСУ. Зазвичай критерієм до класифікації науковці обирають власне зміст функціональної діяльності та сукупність державно-владних повноважень, наданих для здійснення

цього виду діяльності. Наприклад, Ю.О. Михайлова пропонує таку класифікацію функцій ДПСУ: охоронні, контролюючі, координуючі, превентивні, інформаційні [15]. В.В. Половников пропонує класифікувати законодавчо визначені функції прикордонного відомства наступним чином: охоронна, контролю, забезпечення режимів, розвідувальна, інформаційно-аналітична, оперативно-розшукова, боротьби з правопорушеннями, координаційна [16, с. 29]. Г.А. Магась здійснює класифікацію напрямів діяльності ДПСУ крізь призму оперативного мистецтва, і як наслідок, виділяє наступні функції: прикордонна служба, прикордонний контроль, оперативно-профілактичні заходи, прикордонна операція, бойове застосування сил та засобів ДПСУ [17].

Кожна з наведених класифікацій досконало виведена науковцями, в ході наукового пізнання, та володіє своїми перевагами й недоліками, що жодним чином не унеможливило їхнього паралельного існування.

В ході попереднього дослідження, на рівні дисертації, нами було обґрунтовано наступну класифікацію функцій ДПСУ: оборонна, координаційна, контролю, пропуску, забезпечення режимів, антитерористична, правоохоронна [18, с. 182]. Саме на правоохоронній функції ми б хотіли більш детально зупинитися.

Вітчизняна правова доктрина визначає правоохоронну функцію крізь положення дефініції «правоохоронні органи». Н. Клименко стверджує, що правоохоронними органами є такі, діяльність яких (або основна її частина) спрямована на реалізацію правоохоронної функції держави [19, с. 193-194]. Дефініція змісту правоохоронної функції в науковій літературі визначена як – державна правомірна діяльність, що полягає у впливі на поведінку людини або групи людей з боку уповноваженої державою посадової особи шляхом охорони права, відновлення припинення або розгляду справи про порушене право, його виявлення або розслідування з обов'язковим додержанням установлених у законі процедур для цієї діяльності [20 с. 22].

О.В. Тюріна вважає, що власне правоохоронна діяльність – це певний різновид правозастосовної діяльності, яка є однією із специфічних форм реалізації права та полягає в тому, що це одна із форм активної організаційно-владної діяльності компетентних органів, які діють від імені держави за її повноваженнями [21, с. 7–11].

Комплексне дослідження правоохоронної функції саме ДПСУ з теоретико-правової точки зору та практичного досвіду ОСД здійснював А.М. Питула, який визначив правоохоронну функції ДПСУ як систему правозастосовних дій, спрямованих на забезпечення дотримання законності, захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства і держави. Її ініціювання зазвичай пов'язане з настанням юридичного факту – повідомленням про правопорушення або необхідністю його попередження. Така діяльність здійснюється виключно на підставі та у межах закону, у передбачених процедурних формах, уповноваженими державою суб'єктами, які мають відповідні юрисдикційні повноваження. У визначених законом випадках вона може супроводжуватись застосуванням заходів державного примусу до осіб, що порушили правопорядок, а прийняті за її результатами рішення мають обов'язковий характер для всіх учасників правовідносин [22].

Для потреби власного дослідження, визначаємо наступні напрями правоохоронної функції ДПСУ:

1) Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів ДПСУ (далі по тексту – АЮД ДПСУ);

2) Оперативно-розшукова діяльність, яка здійснюється уповноваженими підрозділами ДПСУ.

Найбільш актуальним та деталізованим визначенням АЮД ДПСУ є дефініція, запропонована укладачами підручника «Адміністративно-юрисдикційна діяльність

органів охорони державного кордону», підготовленого колективом авторів кафедри адміністративної діяльності НАДПСУ спільно зі представниками управління адміністративної юрисдикції Адміністрації ДПСУ. Автори пропонують таке трактування: «Адміністративно-юрисдикційна діяльність ДПСУ це врегульована нормами адміністративного права діяльність уповноважених посадових осіб щодо розгляду та вирішення адміністративно-правових спорів, зокрема індивідуальних адміністративних справ, справ про дисциплінарні проступки, надання відповідей за зверненнями осіб, застосування у разі необхідності адміністративно-процесуальних заходів забезпечувального характеру та адміністративно-правових заходів міграційного контролю, виконання міжнародних зобов'язань України у сфері реадмісії [23, с. 44].

Не зважаючи на громіздку конструкцію, автори переконані, що зазначене трактування охоплює всі актуальні напрями адміністративно-юрисдикційної діяльності прикордонного відомства.

Повністю погоджуючись із такою позицією вчених-прикордонників, зважаючи на мету нашого дослідження, вважаємо за доцільне виокремити окрему компоненту АЮД ДПСУ, що на нашу думку, є найбільш значущою на період дії правового режиму воєнного стану – деліктний аспект АЮД ДПСУ. Переконані, що він є найбільш актуальним, котрий займає превалююче становище з урахуванням практики ОСД ДПСУ, під котрим пропонуємо розуміти: складову адміністративно-юрисдикційної діяльності, яка забезпечує виявлення, розслідування та запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із порушенням режимів державного кордону, правопорядку та прикордонної безпеки, з урахуванням умов підвищеної загрози національній безпеці [24].

В розрізі цього дослідження, вважаємо за доцільне констатувати, що АЮД ДПСУ ні доктринально, ні нормативно не включено до безпосереднього функціоналу прикордонного відомства [1]. Тим не менш, присутність цього напрямку діяльності у практиці ДПСУ важко заперечити. Таке підтвердження знаходимо також за рахунок емпіричної бази дослідження, зокрема 67.5% серед опитаного перемінного складу факультету професійної освіти та лідерства вказують, що безпосередньо чи опосередковано займалися АЮД під час проходження військової служби в підрозділах та органах охорони державного кордону. Зважаючи на те, що слухачі призначалися на різні посади, виконуючи свій спектр посадових обов'язків такий результат є більш, ніж показовим (Рис 1).

Можна зробити висновок, що існуюча АЮД ДПСУ формально-юридично має допоміжний, свого роду забезпечувальний характер по відношенню до основної ОСД прикордонного відомства та її форм, тобто не являє собою окрему (самостійну) функцію, на думку законодавця. Тим не менш, такий напрям діяльності як АЮД ДПСУ станом на сьогодні являється свого роду формою забезпечення окремих функцій, до прикладу: охорони державного кордону України, прикордонного контролю, охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та ін [24].

Хоча така позиція законодавця суперечить результатам анкетування, оскільки 78.3 % респондентів вказують на доцільність виділення АЮД ДПСУ в окрему функцію прикордонного відомства, зі своєю вираженою формою реалізації.

Окрім емпіричного матеріалу дослідження, що без сумніву є важливим, на необхідність віднесення АЮД ДПСУ до окремої функції цього правоохоронного органу спеціального призначення вказують показники ОСД та сучасні законодавчі тенденції:

1. Показники ОСД: впродовж 2024 року уповноваженими посадовими особами органів (підрозділів) охорони державного кордону оформлено 45 тис. 948 справ про

4. Чи займалися Ви адміністративно-юрисдикційною діяльністю (опосередковано чи безпосередньо), під час Вашої оперативно-службової діяльності

83 відповіді

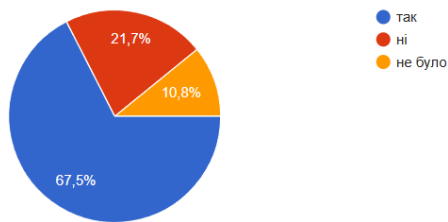

Рис. 1

5. Як Ви вважаєте, чи доцільно було б віднести адміністративно-юрисдикційну діяльність до функцій Державної прикордонної служби України?

83 відповіді

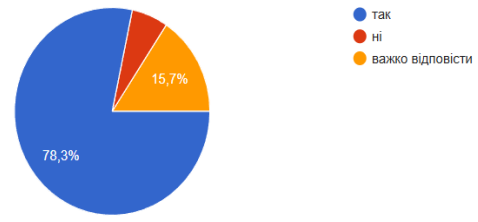

Рис. 2

адміністративні правопорушення, з яких до адміністративної відповідальності притягнуто 30 тис. 552 особи [25].

Такий обсяг проваджень вказує на системний, постійний та масштабний характер АЮД ДПСУ. Оформлення понад 45 тисяч справ про адміністративні правопорушення протягом року засвідчує, що відповідна діяльність не має епізодичного чи допоміжного характеру, а становить одну з ключових функціональних складових реалізації повноважень ДПСУ. Залучення значної кількості уповноважених посадових осіб до розгляду справ, винесення рішень і притягнення до відповідальності десятків тисяч правопорушників свідчить про наявність сталих організаційно-правових механізмів, кадрового потенціалу та нормативної основи, притаманних саме функції державного примусу і правозастосування. Відтак, АЮД ДПСУ набуває ознак постійної, невід'ємної складової її правоохоронної та управлінської функції, що прямо впливає з покладених на неї законом завдань.

2. Законодавчі новели:

А) Закон України від 24.02.2023 № 2952-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту державного кордону України»:

1. посилення місця і ролі ДПСУ як суб'єкта забезпечення міграційного правопорядку, зокрема надаючи правомочності начальнику ООДК самостійно приймати рішення про примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства;

2. конструювання ст. 27-2 Закону України «Про державний кордон» [10], нормативна конструкція статті чітко окреслює АЮД як «вотчину» ДПСУ. Так, навіть у кризових або передвоєнних умовах, коли для посилення оборонних спроможностей залучаються підрозділи Збройних Сил, всі владно-процесуальні, адміністративно-юрисдикційні та правозастосовні повноваження залишаються за посадовими особами органів ДПСУ.

Таким чином, ДПСУ є єдиним суб'єктом державного управління, уповноваженим здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення у прикордонній сфері, тоді як військові частини Збройних Сил виконують лише допоміжну роль у забезпеченні фізичної охорони, стабілізації обстановки та відсічі збройним загрозам.

Це підкреслює інституційну самодостатність і спеціальний правовий статус ДПСУ як органу, який самостійно реалізує адміністративно-юрисдикційну функцію у прикордонній сфері.

Б) Закон України від 29.06.2023 № 3196-IX «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо вдосконалення законодавства у сфері міграції» істотно розширив адміністративно-юрисдикційні повноваження ДПСУ. Прикордонники отримали правомочність не лише фіксувати, а й розглядати окремі

категорії справ у сфері міграційних правопорушень (зокрема, за ст. 203 КУпАП, а не лише її другу частину), фіксувати діяння, що відповідають юридичному складу статті 205 КУпАП, застосовувати заходи адміністративного примусу, здійснювати затримання та доставлення іноземців, які порушили законодавство про правовий статус іноземців. Це підвищило інституційну роль прикордонників у системі державного контролю за міграційними процесами та закріпило за ними статус повноправного суб'єкта АЮД у сфері міграції.

В) Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо відповідальності за правопорушення, пов'язані з перетинанням державного кордону України: прогнозовано надає органам ДПСУ правомочність самостійно розглядати справи про адміністративні правопорушення за незаконне перетинання або спробу незаконного перетинання державного кордону [26].

Надання ДПСУ вказаних повноважень засвідчує перехід цієї діяльності у статус базової та самодостатньої функції прикордонного відомства. Такий підхід логічно відображає об'єктивну тенденцію – трансформацію ДПСУ з органу охорони лінії проходження державного кордону у центрального суб'єкта забезпечення прикордонної безпеки держави, спроможного самостійно здійснювати повний цикл реагування на правопорушення – від виявлення до розгляду справи і притягнення винних до відповідальності.

У цьому контексті АЮД ДПСУ набуває самостійного функціонального значення, оскільки поєднує елементи правозастосування, превенції та примусу, що забезпечують невідкладне реагування на порушення прикордонної безпеки. В умовах воєнного стану така самостійність є життєво необхідною, адже дозволяє оперативно відновлювати законність, підтримувати режим державного кордону та прикордонний режим, нейтралізуючи загрози національній безпеці без потреби у залученні зовнішніх суб'єктів юрисдикції.

Г) Указ Президента України від 23.08.2025 № 615/2025 «Про внесення змін до Положення про проходження громадянами України військової служби в Державній прикордонній службі України» вносить зміни, в тому числі, до пункту 50 Положення про проходження громадянами України військової служби в Державній прикордонній службі України, відповідно до якого до військових звань осіб офіцерського складу підрозділів АЮД, які мають відповідну освіту та займають відповідну штатну посаду, додаються слова «юстиції» [27].

Це положення має не лише формальний, а й сутнісний правовий зміст, оскільки воно нормативно визнає спеці-

фіку та професійний характер діяльності військовослужбовців підрозділів АЮД.

Додавання до військових звань позначення «юстиції» за аналогією з «медичною службою» чи «капеланською службою» означає, що законодавець виокремлює цю категорію посадових осіб як фахівців юридичного профілю, для яких характерною є не лише службово-військова, а й правозастосовна компетентність. Таке уточнення зумовлене наявністю у них спеціальної юридичної освіти, процесуальних повноважень і професійної відповідальності за результати правозастосування – тобто ознак, властивих класичним суб'єктам правосуддя чи правоохоронної юрисдикції.

Відповідно, інституціоналізація офіцерів АЮД як офіцерів «юстиції» підкреслює, що їх діяльність не є допоміжною або технічною складовою прикордонної служби, а становить самостійну юридичну функцію, спрямовану на реалізацію державного примусу у формі адміністративної відповідальності. Це підтверджує, що АЮД ДПСУ має власну фахову основу, кадровий корпус і нормативно визначену професійну автономію, що є ключовими ознаками її самостійності як спеціалізованої функції забезпечення законності та прикордонної безпеки.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що АЮД ДПСУ більше не є допоміжним, а цілком самостійним функціональним напрямом її правоохоронної діяльності. Практика правозастосування, підтверджена кількістю оформлених справ про адміністративні правопорушення (понад 45 тис. у 2024 році), демонструє системність, сталість і масштабність цієї діяльності, що припamанно саме самостійній функції державного органу, а не допоміжному елементу ОСД.

Законодавчі новели останніх років також свідчать про поступову інституціоналізацію АЮД ДПСУ, оскільки розширили адміністративно-юрисдикційні повноваження прикордонників, надавши їм можливість не лише фіксувати, а й самостійно розглядати окремі категорії справ у сфері міграційних правопорушень, застосовувати заходи адміністративного примусу, затримувати та доставляти правопорушників. Проект змін до КУпАП, що передбачає надання ДПСУ права розглядати справи за незаконне перетинання державного кордону, є логічним продовженням цього процесу.

Водночас норми статті 27-2 Закону України «Про державний кордон» чітко визначають, що навіть у кризових умовах або під час воєнного стану військові частини Збройних Сил України не мають повноважень провадити у справах про адміністративні правопорушення, що підтверджує виключну компетенцію ДПСУ у сфері адміністративної юрисдикції.

Особливого значення набуває і професійна складова АЮД ДПСУ: запровадження до військових звань офіцерів підрозділів АЮД позначення «юстиції» нормативно закріплює юридичну спеціалізацію та професіоналізацію цієї категорії військовослужбовців, що додатково аргументує відокремленість і самостійність функції.

Отже, враховуючи практику правозастосування, нормативні зміни та тенденції розвитку відомчої структури, АЮД має бути закріплена як самостійна функція ДПСУ. Її автономність є життєво необхідною умовою ефективного реагування на адміністративні правопорушення у прикордонній сфері, підтримання законності та зміцнення прикордонної безпеки держави в умовах воєнного стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 03.04.2003 року № 661-IV/ *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text> (дата звернення 29.10.2025 року).
2. Багатомовний юридичний словник-довідник / І. О. Голубовська, В. М. Шовковий, О. М. Лефтерова та ін. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. 543 с.
3. Сучасний тлумачний словник української мови : 100 000 слів / За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. Харків : ВД «ШКОЛА». 2008. 1008 с.
4. Мисик А.Б. Концепція застосування Державної прикордонної служби України у територіальній обороні. *Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних сил*. Харків, 2017. № 3 (52). С. 146-152.
5. Корж І. Ф. Державна прикордонна служба України: правовий статус та місце в системі сектору безпеки і оборони. *Вісник Національної академії державної прикордонної служби України. Серія: Юридичні науки*. 2017. Вип. 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnapdscun_2017_2_3 (дата звернення 29.10.2025 року).
6. Половников В.В. Окремі питання адміністративно-правового регулювання статусу суб'єктів управління Державної прикордонної служби України. *Збірник наукових праць «Правовий часопис Донбасу»*. Маріуполь, 2020. № 1 (70). С. 115-123.
7. М.О. Король Адміністративно-правове регулювання системи Державної прикордонної служби України. *Форму права*. Харків, 2011. № 2. С. 446-450.
8. М.О. Король Поняття та основні напрямки розвитку функцій Державної прикордонної служби України. *Вісник Національної академії державної прикордонної служби України. Серія юридичні науки: електронне фахове видання*. Хмельницький, 2016. Вип. 1. URL: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/visnik_1_2016_ur.pdf (дата звернення 29.10.2025 року).
9. Конституція України. /*Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 29.10.2025 року).
10. Про державний кордон України: Закон України від 04.11.1991 року №1777-XII/ *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text> (дата звернення 29.10.2025 року).
11. Марущак О.А. Функції держави: визначення поняття. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2019. № 3 (65). С. 17–21.
12. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики: підручник/ за заг. ред. В.Б. Авер'янова. Київ: Факт, 2003. 384 с.
13. Завгородня Ю.С. Функції держави в сучасних умовах: пропедевтичний аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 3/2021. С. 20-22.
14. Коломоець О.В. Функції держави у сучасному державознавстві: теоретичні проблеми. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2013. № 5. С. 41–44
15. Ю.О. Михайлова Роль та місце Державної прикордонної служби України у системі суб'єктів забезпечення національної безпеки. *Форум права: електрон.наук. фахове вид.* 2017. №4. С.152-158. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_4_26.pdf (дата звернення 29.10.2025 року).
16. В.В. Половников Державна прикордонна служба України як правоохоронний орган. *Науковий вісник Державної прикордонної служби України: науково-практичний альманах*. Хмельницький, 2004. № 3. С. 29-31.
17. Г.А. Магась Теоретичне дослідження категорій оперативного мистецтва Державної прикордонної служби України. *Вісник Національної академії державної прикордонної служби України. Серія державне управління: електронне фахове видання*. Хмельницький, 2018. Вип. 1. URL: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/visnik_1_2018_du.pdf (дата звернення 29.10.2025 року).
18. Кушнір Я.О. Державна прикордонна служба України як суб'єкт протидії порушенню порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї: дис....докт. філ. у гал. права. Хмельницький, 2021. 304 с.
19. Клименко Н.І. Правоохоронні органи України : навч. посібник. Київ : Видавництво Європейського ун-ту, 2002. 194 с

20. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України : підруч. / відп. ред. В. Т. Маляренко. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 376 с
21. Тюріна О. В. Сучасні системи судових і правоохоронних органів (порівняльно-правова характеристика) : навч. посіб. Київ : Скіф, 2008. 96 с
22. А.М. Притула Визначення статусу Державної прикордонної служби України. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія юридичні науки: електронне фахове видання*. Хмельницький, 2018. Вип. 3. URL: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/12/visnik_3_2018_ur.pdf (дата звернення 29.10.2025 року).
23. Курилюк Ю.Б., Мота А.Ф., Гринько Р.В., Демчик Н.П., Кушнір Я.О., Михеєнко М.М. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів охорони державного кордону: підручник. Київ: ВД «Дакор», 2023. 484 с.
24. Кушнір Я.О., Заболотний Б.В. Реалізація Державною прикордонною службою України адміністративно-юрисдикційних повноважень в умовах правового режиму воєнного стану (деліктний аспект). *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки»*. 2025. № 1. С. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2025-1-10635>.
25. Огляд стану адміністративно-юрисдикційної діяльності у 2024 році / Управління адміністративної юрисдикції Департаменту охорони державного кордону. Київ : Адміністрація Державної прикордонної служби України, 2025. 20 с.
26. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо відповідальності за правопорушення, пов'язані з перетинанням державного кордону України: проект Закону України від 21.08.2025 № 13673/ Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57168> (дата звернення 30.10.2025 року).
27. Про внесення змін до Положення про проходження громадянами України військової служби в Державній прикордонній службі України: Указ Президента України від 23.08.2025 № 615/2025/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/2025#n111> (дата звернення 30.10.2025 року).

Дата першого надходження рукопису до видання: 24.10.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 14.11.2025
Дата публікації: 28.11.2025